

Жижко Т. А. Становление и исторический генезис университетского образования в европейском пространстве.

В статье рассмотрена история развития университетского образования в Европе. Анализируется история становления Болонского университета, Сорбонны.

Описаны такие модели университета: европейский и американский университеты, исследовательский университет Гумбольдта, наполеоновский университет, англосаксонский университет, Континентальная и Англосакская модели, корпоративный университет.

Ключевые слова: университет, история университета, модель университета, образование.

ZHIZHKO T. A. Becoming and historical genesis of university education in European space.

In the article the history of development of university education in Europe is considered. Becoming of university of Bologna and Sorbonn university is analysed.

Such models of university as the European and American universities, the research university of Humboldt, the university of Napoleon, anglo-saxon university, the Continental and Anglo-saxon models, the corporate university are described.

Keywords: university, history of university, model of university, education.

УДК 355.23:044

Жолобов О. В.
Національний авіаційний університет

ДЕЯКІ АСПЕКТИ МОТИВАЦІЇ СУБ'ЄКТІВ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ В КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОГО ОСВІТНЬО-ІНФОРМАЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА

Розглянуто взаємозв'язок між основними поняттями теорії Маслоу та практикою побудови освітньо-інформаційного середовища, орієнтованого на потреби особистості.

Ключові слова: фахівець, середовище, самоактуалізація, особистість, конкурентоспроможність, офіцер запасу, мотивація, якість освіти.

Останнім часом в умовах суттєвих змін соціально-економічних відносин, інтеграції освітнього простору України до загальноєвропейського фахова освіта спрямовується на професійну самореалізацію особистості, формування інтелектуального потенціалу нації як найвищої цінності суспільства.

У законах України “Про освіту”, “Про вищу освіту”, у Національній доктрині розвитку освіти України в XXI столітті, Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2011–2020 рр. та ін. особлива увага приділяється створенню умов для підготовки висококваліфікованих конкурентоспроможних кадрів, здатних до самостійного наукового пізнання, освоєння сучасних інформаційних технологій, саморозвитку. Тому

виникають нові вимоги до якісних характеристик навчально-виховного процесу як складової освітнього середовища. На перший план виходять такі характеристики, як конкурентоспроможність фахівців, клієнтоорієнтованість освітніх послуг, спрямованість на актуальні потреби фахового ринку, саморозвитку особистості.

“Освітнє середовище” характеризує простір, що забезпечує можливості для формування духовного обличчя людини, яке складається під впливом моральних та духовних цінностей, що є надбанням її культурного кола. Освітнє середовище розглядається як середовище процесу виховання, самовиховання, впливу, формування людини [1]. В роботі [2] автор зазначає, що термін “освітній простір” включає характеристики сучасного розвитку системи освіти, задає, окрім напряму ще й інші властивості середовища: можливість зміни напряму, передбачає свободу вибору особистості, варіативних способів досягнення кінцевої освітньої мети, реальну можливість зміни етапів освітнього процесу тощо. Освітнє середовище передбачає свободу та можливість вибору з декількох варіантів освітнього шляху.

Ю. С. Хоменко [3] стверджує, що освітнє середовище є сукупністю соціальних, організаційно-педагогічних та особистісних умов діяльності освітніх суб'єктів, установ освіти в цілому.

Психолого-педагогічні ідеї видатного американського вченого і одного із засновників гуманістичної педагогіки і психології Абрахама Гарольда Маслоу, який створив свою оригінальну психолого-педагогічну концепцію, засновану на синтезі актуальних соціально-економічних, філософських і суспільно-політичних ідей свого часу, і перш за все, спрямовану на вирішення проблем навчання і виховання, стають все більш затребуваними для сучасної педагогіки. Він розробив концепцію ієрархії потреб і концепцію самоактуалізації [4] (*The Theory of Hierarchy of Needs, The Theory of Self-actualization*), всебічно орієнтовані на ідеали розвитку особистості. В своїх роботах А. Г. Маслоу вказував на різні протиріччя системи освіти з позицій психолога і педагога, був глибоко захоплений пошуком продуктивних рішень щодо оновлення школи, які знайшли втілення в його практичній діяльності. Психолого-педагогічна спадщина А. Г. Маслоу намічає широкі перспективи його подальшого вивчення з метою адаптації та використання позитивного досвіду при реформуванні освіти з урахуванням вітчизняної культури, історії і традицій.

Гуманістична концепція А. Г. Маслоу належить до класики світової психолого-педагогічної думки ХХ століття.

Основним змістом психолого-педагогічних ідей А. Г. Маслоу є сутнісні прояви людини (творчість, вищі цінності, самоактуалізація, особистісне зростання). З самого початку гуманістична психологія і педагогіка вивчали ті

здібності і можливості людини, до яких не зверталися ні біхевіоризм, ні психоаналіз. Як основну модель гуманістичний підхід визнає відповідальну людину, яка вільно робить вибір з наданих можливостей і визнає цілісність та унікальну неповторність кожної особистості.

Центральними в гуманістичній педагогіці є такі поняття, як “відповідальність”, “незалежність”, “любов”, “самоактуалізація”. В графічному вигляді теорія Маслоу, як правило, зображається в вигляді трикутника, як на рисунку 1.

Рис. 1.

Однією із особливостей сучасного навчально-виховного процесу є тісний зв'язок між освітньо-інформаційним середовищем і внутрішньою мотивацією особистості. Важливою особливістю освітньо-інформаційного середовища (ОІС), на моє глибоке переконання, є ієрархічність та об'ємність його умовних прошарків. Тому за аналогією з теорією Маслоу освітньо-інформаційне середовище може бути зображене у вигляді тривимірної піраміди з відповідними прошарками (рівнями), які відрізняються один від одного деякими особливостями, а саме:

- метою суб'єктів (тих, хто навчається, вихованців) конкретного освітнього простору;
- рівнем задоволення потреб особистості;
- набором першочергових потреб особистості для відповідного рівня

піраміди;

– методами навчально-виховного процесу для відповідного прошарку піраміди ОІС;

– засобами та заходами ОІС.

Умовна піраміда Маслоу для ОІС показана на рисунку 2.

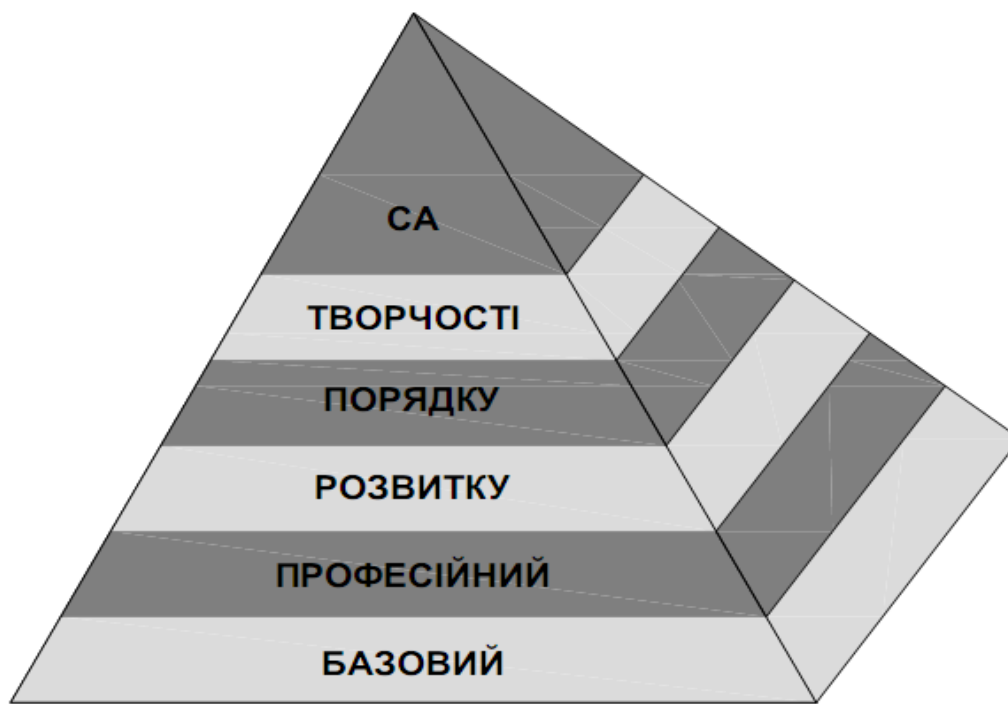

Рис. 2.

Згідно з теорією Маслоу кожна розумна людина знаходиться в стані постійного розвитку, мотивовано рухаючись у напрямку від мети попереднього рівня до мети наступного рівня. В такому безперервному процесі людина розвивається, навчається та перебуває на різних рівнях освітньо-інформаційного середовища. Мотиваційну піраміду ОІС можливо представити в вигляді ієрархічної послідовності рівнів, а саме:

- базового;
- професійного (спеціального);
- розвитку;
- порядку (гармонії);
- творчості;
- естетики та самоактуалізації (СА).

За аналогією з класичним трикутником Маслоу **базовий** рівень ОІС можна пов'язати із задоволенням основних потреб людини в середній освіті, що дає змогу досягнути мети першого рівня – навчитися читати, рахувати, писати рідною та іноземною мовами. При досягненні мети базисного рівня сучасна людина має можливість задовільнити елементарні

потреби в контексті теорії Маслоу. До ОІС базисного рівня входять дошкільні та загальноосвітні навчальні заклади першого та другого рівнів акредитації.

Наступному рівню (**професійному**, або **спеціальному**) властиві такі елементи, як перша професійна освіта, отримання навичок, знань, вмінь відповідної професії. Досягнувши цієї мети, особистість має можливість подальшого розвитку як спеціаліста, отримання цікавої роботи з більшим рівнем заробітної платні, відчуття приналежності до певної групи фахівців. Важливою складовою ОІС цього рівня є спеціальні навчальні заклади, вищі навчальні заклади третього та четвертого рівнів акредитації.

Суттєвою рисою сучасності є інтенсивний розвиток інформаційного середовища, який обумовлює вузьку спеціалізацію освіти, іноді призводить до девальвації багатьох, раніше отриманих знань та навичок в рамках отриманої професійної освіти. В зв'язку з цим сучасному фахівцю, який бажає професійного вдосконалення, необхідно зробити крок вперед і переміститись на рівень **розвитку**, тобто отримати не одну, а декілька професійних освіт. Яскравим прикладом тому є студенти факультету підготовки офіцерів запасу Національного Авіаційного Університету, які, будучи за основним фахом економістами, фінансистами, юристами, навчаються різним військовим спеціальностям. Крім нагромадження знань та освоєння навичок у нових галузях, необхідно підвищувати якісний рівень за основною спеціальністю. На цьому рівні важливі такі засоби і заходи ОІС, що належать до "другої вищої освіти", підвищення рівня кваліфікації.

Згідно з теорією Маслоу, на четвертому рівні піраміди кожна особистість бажає **гармонії**, поваги, за рахунок того, що людина стає професіоналом вищого класу, має можливість передати іншим знання, навички, вміння, які були надбані в рамках професійного досвіду. На разі потрібні знання педагогіки. Серед заходів цього рівня ОІС можуть розглядатись мастер-класи, коучинг та ін.

Рівень **творчості** побудовано на виборі особистістю джерел, інформаційних середовищ та напрямків творчого пошуку, в якому вона бажає розвиватись для досягнення відповідної мети мотиваційного рівня.

Для підготовки фахівців такого рівня в ОІС потрібні більш спрямовані, специфічні методики з урахуванням особливостей невеликих груп суб'єктів навчання.

Чим вище рівень піраміди, тим більш спрямованим стає ОІС. У процесі просування мета стає більш однозначною та менш матеріальною.

Наведена на мал. 2 структуризація ОІС на вищих рівнях **естетики** та **самоактуалізації** тісно пов'язана з постулатами сучасної теорії акмеології.

Акмеологія розглядається як наука, що виникла на стику природних, суспільних і гуманітарних дисциплін, вивчає закономірності та механізми

розвитку людини на щаблі її зрілості і, особливо, при досягненні найбільш високого рівня цього розвитку. Вищий ступінь зрілості, її вершина – “акме” – це багатовимірне становище людини, що охоплює певний період її розвитку, характеризує, наскільки вона відбулася як громадянин, фахівець своєї справи, як особистість. Об'єктом акмеології є особистість, що розвивається на ступені зрілості. Предметом в широкому розумінні – об'єктивні і суб'єктивні чинники, які сприяють або перешкоджають прогресивному розвитку зрілої особистості, ті умови, при яких доросла людина може досягти найвищого рівня продуктивності у своїй професійній діяльності, творчості, відносинах.

Важливою особливістю для вищих рівнів піраміди ОІС може бути постійна переоцінка мети розвитку і в тому числі її заміна на іншу, можливо і несподівану для особистості.

У статті Г. Литвиненко [5] є посилання на основні критерії науково-методичного середовища (НМС), як важливої складової ОІС, а саме: стратегічну спрямованість, повноту охоплення, інтенсивність, домінантність, упорядкованість, узгодженість, інформаційність, мобільність, сталість.

В контексті психолого-педагогічних ідей А. Г. Маслоу відносно потребностей (мотивації) того, хто навчається, важливим критерієм стає **спрямованість** НМС в відношенні потреб, цілей особистості, які є характерними для певного рівня ОІС.

Науково-методичне середовище повинно бути **“клієнтоорієнтованим”**, **гармонічним** відносно мотиваційних устремлінь суб'єктів, які, знаходячись в ньому, перебувають у навчально-виховному процесі на шляху до мети. Важливим критерієм ОІС є його **тривимірність**.

Таким чином, на основі визначених критеріїв стає можливим оцінювати ефективність суб'єктних, міжсуб'єктних, суб'єктно-об'єктних взаємодій всередині ОІС.

На факультеті підготовки офіцерів запасу НАУ накопичений значний досвід стосовно врахування особистісної мотивації студентів, які набувають другу вищу освіту і відповідно знаходяться в ОІС рівня “розвиток”. Студенти мають можливість брати участь в роботі науково-студентського товариства, в винахідницьких проектах, деяких заходах стосовно підготовки практичних розділів для навчальних посібників з дисциплін під керівництвом викладача та ін. Все це дає змогу не тільки якісно підготувати фахівців другої військової вищої освіти, а і надати можливість подальшого розвитку в наступних рівнях ОІС. Як, наприклад, навчання в аспірантурі або в військовій академії.

Отже, в статті вдалося розглянути деякі аспекти побудови сучасного ОІС в русі психолого-педагогічних ідей А. Маслоу. Розглянуто просторову структуру ОІС у вигляді багаторівневої піраміди. Зазначено, що як важливі

критерії ОІС можуть розглядатись клієнтоорієнтованість, тривимірність, гармонійність відносно мотиваційних устремлінь суб'єктів навчання.

Практична корисність розглянутих аспектів мотивації суб'єктів навчально-виховного процесу в контексті формування сучасного ОІС полягає в розумінні тісного взаємозв'язку мотиваційних устремлінь тих, хто навчається, з цілями та завданнями, характерними для певного рівня ОІС. Врахування цих аспектів на практиці дасть змогу підвищити якість освітніх послуг, зробить їх більш спрямованими, надасть можливість для подальшого розвитку та самоактуалізації особистості.

Використана література:

1. Цимбалару А. Д. Компонентно-структурний аналіз поняття “освітній простір” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/20_PRINT_2007/pedagogica/23997.doc.htm
2. Касярум Н. В. Освітній простір як характеристика сучасної освітньої системи [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://intellect-invest.org.ua/ukr/pedagog_editions_e-magazine_science_autors_kasjarum_nv/
3. Хоменко Ю. С. Методологія дослідження освітнього середовища в контексті забезпечення здоров'я особистості [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Fkzh/2010_34/Khomenko.pdf
4. Maslow A. H. Motivation and Personality. – New York : Harper & Row, 1954.
5. Литвиненко Г. Формування науково-методичного середовища: обґрунтування засад та визначення критеріїв ефективності функціонування // РІДНА ШКОЛА. – 2013. – № 6. – С. 57-63.

ЖОЛОбОВ О. В. *Некоторые аспекты мотивации субъектов учебно-воспитательного процесса в контексте формирования современной образовательно-информационной среды.*

Рассмотрена взаимосвязь между основными постулатами теории Маслоу и практикой построения образовательно-информационной среды, ориентированной на потребности личности.

Ключевые слова: *специалист, среда, самоактуализация, личность, конкурентоспособность, офицер запаса, мотивация, качество образования.*

ZHOLOBOV O. V. *Some aspects subjects motivation teaching and educational process in the context of formation modern educational and informational environment.*

The relationship between the basic concepts of Maslow's theory and practice of building educational and informational environment based on the needs of the individual is considered.

Keywords: *proficient, environment, self-actualization, person, competitiveness, reserve officer, motivation, quality education.*